

Begrip	Uitleg
Isogamie	Twee types gameten die hetzelfde uiterlijk hebben, maar verschil in biochemie
Anisogamie	Gameten met verschillende uiterlijk
Oögamie	Verregaande anisogamie, zaadcellen en eicellen
Homologe chromosomen	Twee gelijke chromosomen, maternale en paternale kopie van eenzelfde chromosoom
Zusterchromatiden	Twee kopieën van het gerepliceerde chromosoom
Gametogenese	Scheiding van homologe chromosomenparen
Meiose	Celdeling waarbij er van diploïd naar haploïd gegaan wordt
Interfase	Vooraf aan de meiose waarbij chromosomen verdubbeld worden
Crossing-over	Overkruisen DNA
Recombinatie	Verschillende delen van de allelen vermengen met diezelfde allelen op ander chromosoom waardoor er een unieke combinatie ontstaat
Cloacale kus	Cloacas tot elkaar brengen
Diploïd	2n (46 chromosomen)
Haploïd	n (23 chromosomen)
Uitwendige bevruchting	Bevruchting vindt buiten het lichaam plaats
Predatorverzadiging	Dieren die graag gameten eten hebben genoeg en er is nog genoeg over
Onrechtstreekse sperma-overdracht	Zaadcellen worden niet van geslachtsopening tot geslachtsopening doorgegeven, maar via spermatofoor
Spermatofoor	Pakketje zaadcellen
Rechtstreekse sperma-overdracht	Zaadcellen worden via copulatieorgaan van man (mannelijke geslachtsopening) naar de vrouwelijke geslachtsopening gebracht
Penisbeen	Verbening van bindweefsel en zwellichamen, niet verbonden met rest van skelet
Cleidoïsch ei	Eieren met schaal
Polyspermie	Bevruchting met meerdere zaadcellen
Positieve chemotaxie	Gerichte beweging naar chemische stof
Positieve thermotaxie	Beweging naar warmtebron
Acrosoomreactie	Acrosoom in zaadcel zorgt ervoor dat zaadcel de zona pellucida kan doorboren door de zona af te breken
Eicelactivatie	Snelle metabole en fysische reacties na bevruchting zaadcel (meiose 2 en corticale reactie)
Corticale reactie	Uitstorting corticale granulen
Zona-reactie	Wijziging/verharding in zona pellucida na bevruchting eicel om polyspermie te voorkomen
Ovipariteit	Eierlegend
Amnion	Met vruchtwater gevulde zak
Allantoïs	Opslag afvalstoffen
Dooierzak	Voedselbron
Ovovivipariteit	Eierlevendbarend, eieren in het lichaam uitbroeden, jongen komen uit het ei in de eileider
Vivipariteit	Levendbarend, embryonale ontwikkeling in uterus met placenta
Lecithotrofie	Volledig afhankelijk van eierdooier voor voeding
Matrotrofie	Volledig afhankelijk van nutriënten aangerijkt rechtstreeks door de moeder
Placentotrofie	Volledige afhankelijkheid van placenta voor voeding (doorgevoerde matrotrofie)
Trofoblast	Buitenste cellaag
Intracyclische dracht	Dracht wordt voltooid in 1 vruchtbaarheidscyclus, dracht en partus binnen oestruele cyclus
Uterus duplex	2 uteri met elk eigen cervix, 1 vagina
Uterus bicornis	2 uteri die gedeeltelijk vergroeid zijn met elkaar, 2 uterushoorns en 1 cervix en vagina
Uterus simplex	1 uterus, cervix en vagina
Endometrium	Binnenste laag uterus, bloedvaten en klieren voeding navelstreng
Myometrium	Middenste laag uterus, spierlaag, contracties
Perimetrium	Buitenste laag uterus, bindweefsel, steun en versteviging

Decidualisatie	Differentiatie edometriale bindweefselcellen tot deciduacellen
Nestvlieder	Dier dat na partus onmiddellijk het nest verlaat en zelfstandig kan leven
Nestblijver	Dier dat niet op zichzelf kan leven en nazorg nodig heeft meer dan alleen zogen na partus
Labyrintplacenta	Bloed in foetale bloedvaten is omgekeerd aan maternale circulatie
Epitheliochoriale placenta	6 lagen (3 par maternalis, 3 par foetalis)
Endotheliochoriale placenta	Inniger bloedcontact tussen moeder en foetus
Hemochoriale placenta	Chorion is vrij in matернаal bloed (meest primitief)
Oestrus	Wederkerende perioden van seksuele opwinding
Mono-oestrale	1 oestrale cyclus per seizoen, tussendoor annoestrus
Poly-oestrale	Meerdere cycli per seizoen, perioden gescheiden door di-oestrus
Folliculaire fase	Rijping eicellen, voor ovulatie
Luteale fase	Na ovulatie, overblijfsels worden corpus luteum
Menstruatie	Doorbloede opgebouwde endometrium voor eventuele bevruchting wordt afgebroken
Corpus luteum	Geel lichaam
hCG	Humaan chorion-gonadotropine
Transcyclische dracht	Dracht en partus langer dan oestrale cyclus
Hermafroditisme	Tweeslaching, 1 individu is zowel mannelijk als vrouwelijk
Simultaan hermafroditisme	Tegelijk vrouwelijk als mannelijk
Sequentieel hermafroditisme	Afwisseling van geslacht in 1 individu
Protogyny	Van vrouw naar man
Protandrie	Van man naar vrouw
Aseksuele voortplanting	Ongeslachtelijke voortplanting, geen versmelting gameten
Vegetatieve voortplanting	Agametische klonering obv mitotische delingen
Fragmentatie	1 individu breekt in meerdere delen en al die delen groeien uit tot een nieuw individu via mitose
Knopvorming	Een nieuw individu ontwikkelt uit knop van cellen
Parthenogenese	Onbevleete ontvangenis, vrouw kan zichzelf voortplanten zonder dat eicellen bevrucht worden door zaadcellen
Pseudocopulatie	Twee vrouwen simuleren copulatie door balts- en copulatiegedrag na te doen om zo ovulatie te stimuleren bij elkaar
Gynogenese	Zelfde manier als parthenogenese, maar de ontwikkeling van de eicel moet gestimuleerd worden door een zaadcel. Het erfelijk materiaal van de zaadcel wordt niet doorgegeven
Hybridogenese	Niet volledig aseksueel, erfelijk materiaal van de moeder wordt onveranderd doorgegeven van generatie op generatie, maar verwante soorten kunnen kruisen
Mutational meltdown	Door seksuele recombinatie is er verspreiding van nadelige mutaties over verschillende nakomelingen ofwel gecentreerd in 1 individu dat sterft waardoor die nadelige mutaties uit de populatie verwijderd worden
Evolutie	Optimalisatie van ecologische omstandigheden en limitaties dier
Levenslooptheorie	Bestudeert levensloopkenmerken en hun onderlinge interactie
Darwiniaanse duivel	Indien er geen beperkingen zouden zijn en de overlevingskansen maximaal zijn, snel en veel voortplanten tot de oneindigheid
Ruilfunctie	Evolutionaire limitatie, het verbeteren van ene kenmerk resulteert altijd in verslechteren andere
Fecunditeit	potentiële reproductieve capaciteit van een individu of een populatie gemeten naar het aantal gameten
Semelpaar	1 keer voortplanten en sterven
Iteropaar	Meerdere keren in het leven voortplanten
Reproductieve voortplantingsmodel	Voordelen en kosten in overweging nemen om tot een optimaal voortplantingssucces te komen

Bet-hedging	Hoge fertiliteit en hoge overlevingskansen als adult, risicodekkingsstrategie waarbij individu verschillende voortplantingsevenementen heeft met vele jongen
Optimale levensduur	Evolutie van levensduur bepaald door evenwicht tussen voordelen van langere reproductieve levensduur en nadelen van verouderen
Seksueel dimorfisme	Verschil tussen mannen en vrouwen binnen eenzelfde soort (gedrag, uiterlijk)
Gonochoor	Individu is typisch mannelijk of vrouwelijk, gemakkelijk te onderscheiden
Proximale redenen	Onderliggende, moleculaire, cellulaire ontwikkelingsprocessen
Ultieme redenen	Evolutionaire processen
Homogametisch	XX
Heterogametisch	XY
Pseudoautosomale regio's	Plaatsen op X-Y chromosomen waar crossing-over kan voorkomen
Dosagecompensatie	Ofwel bij mannen extra tot uiting komen van X ofwel bij vrouwen lagere expressie van X
Lyonisatie/ X-inactivatie	Er is maar 1X actief bij vrouwen
X-mozaïcisme	In 1 orgaan/weefsel kunnen beide allelen tot uiting komen omdat niet consequent hetzelfde X geïnactiveerd worden
Genomische imprinting	Genen gemodificeerd in gameten van ouders die permanente beïnvloeding van genexpressie in nakomelingen tewerk stellen Niet-equivalente expressie van genen gebaseerd op ouderafkomst
Polygene geslachtsdeterminatie	Geslacht bepaalt door samenspel van meerdere genen
Omgevingsafhankelijke geslachtsdeterminatie	Geslacht wordt bepaald afh van omgevingsinvloeden vb T°
Gonadaal geslacht	Aanwezigheid van gonaden (testes of ovaria)
Differentiatie van gonaden	Eerste zichtbare verschil tussen mannelijke en vrouwelijke geslacht
SRY-gen	Sex-determining regio of Y
TDF	Testis-determinerende factor
MSY	Mannelijkspecifiek deel van Y
Transcriptiefactoren	Proteïnen die expressie van bepaalde genen kunnen stimuleren of afremmen door binding met herkenningsplaats in het DNA
Neurosteroïden	Steroïden geproduceerd door de hersenen
Primaire geslachtskenmerken	Geslachtsstructuren die sinds geboorte aanwezig zijn
AMH	Anti-Müllerhormoon
Secundaire geslachtskenmerken	Kenmerken die rond de puberteit manifesteren
Gedragsfysiologie	Studie van onderliggende neurale en hormonale mechanismen van gedragingen
Activatie	Hormonen die neurale circuit beïnvloeden door te stimuleren of te inhiberen
Motivatiegedrag	Gedrag om wijfje voor zich te winnen (neemt meer tijd in beslag dan copulatie zelf)
Attractiviteit	Stimuluswaarde, gedrag dat mannelijke interesse opwekt
Proceptiviteit	Mate waarin vrouwtje de copulatie initieert
Receptiviteit	Mate responsiviteit voor seks na initiatie mannetje
Appetijtfase	Libido, motivatie
Consumatiefase	Potentie, performantie
Hormonen	Chemische boodschappers die hun effecten uitoefenen in 1 individu waarin ze ook geproduceerd worden
Feromonen	Chemische boodschappers die de fysiologie en gedrag van soortgenoten beïnvloeden
VNO	Vomeronaal orgaan
Lee-Boot effect	Synchronisatie en verlenging oestruele cyclus
Whitten-effect	Synchronisatie cycli en inductie ovulatie
Vandenbergh-effect	Versnelde of vertraagde puberteit
Variatie	Verschillen in grootte, kleur, ontwikkeling...
Overerfbaarheid	Deel van variatie dat erfelijk wordt doorgegeven

Demografisch overschot	Deel van de nakomelingen die sterven voordat ze de geslachtsrijpe leeftijd bereikt hebben
Selectie	Strijd om bestaan, uitdaging in vijandig milieu
Fitness	Succes waarmee nakomelingen van een individu vertegenwoordigd zijn in de volgende generatie, succes van allelen die doorgegeven worden aan de volgende generatie
Natuurlijke selectie	Selectie van de fitste individuen uit een variabele soort onder druk van het milieu
Intraseksuele selectie	Binnen hetzelfde geslacht strijden voor voortplantingspartners Soortgenoten van hetzelfde geslacht die de selectiedruk voor bepaalde kenmerken vormen
Interseksuele selectie	Indirect concurreren door vrouwtjes te lokken met behulp van speciale vertoningen/ornamenten tussen de twee geslachten
Altruïsme	Eigen fitness verlagen ten voordele van de fitness van de andere individuen
Infanticide	Wanneer er nieuwe dominante alfa is, worden de jongen van de vorige alfa gedood
Verwanteselectie	De fitness van een individu niet alleen bepaalt door eigen voortplantingssucces, maar ook door reproductieve succes van genetische verwanten Intrusieve fitness
Geslachtsallocatie	Hoeveel hulpbronnen ouders investeren in hun nakomelingen in ofwel het ene of het andere geslacht
Conditionele geslachtsallocatie	Investeren in geslacht dat de beste fitness voordelen heeft
Coöperatieve voortplanting	Moeders worden geholpen bij het grootbrengen van nieuwe jongen door hun oudere jongen
Promiscue	Veel paren
Precopulatorisch	Voor de paring
Postcopulatorisch	Na de paring
Spermacompetitie	Competitie tussen de zaadcellen/ejaculaten van 2 of meer mannetjes voor het bevruchten van de gegeven eicellen
Cryptische partnerkeuze	Wijfjes hebben een actieve rol in de beslissing welke spermadonor wint
Copulatieplug	Stolling van vocht uit accessoire geslachtsklieren van man die in vrouwelijke genitaliën wordt vrijgegeven
Refractaire periode	Periode waarin vrouwtje niet wil/kan paren
Anti-afrodisiaca	Chemische stof die vrouwtje misselijk maken geen zin in paring
Partnerbewaking	Mannetje die het vrouwtje bewaakt en rivalen wegjaagt
Satelliet	Niet dominant mannetje dat het dominante mannetje helpt in de hoop zijn afdankers te mogen bevruchten
Conditionele strategie	Naargelang de situatie
Permanente strategie	Genetisch bepaald
Mimicry	Mannetje dat er exact hetzelfde uitziet als een vrouwtje, sneaker
Balts	Signalen die gebruikt worden om de partner te overtuigen om met hem te paren (visueel, olfactorisch, auditief)
Seksueel kannibalisme	Man wordt opgegeten bij het net bevruchte wijfje waardoor ze genoeg energie heeft voor de ontwikkeling van jongen
Gezonde-partnerhypothese	Keuze obv balts/ornamenten die een indicatie van GZH weergeven van de man
Co-evolutie van de seksen	Evolutionaire veranderingen bij beide geslachten voor seksuele selectie
Runawayselectie/fisherproces	Zelfversterkende effect als resultaat van de genetische correlatie tussen voorkeur en kenmerk
Arbitraire vrouwelijke voorkeur	Mannelijke kenmerken die worden overdreven omdat vrouwen er de voorkeur voor hebben terwijl deze kenmerken geen belang hebben
Onrechtstreekse cryptische partnerkeuze	Wanneer een vrouwtje spermacompetitie uitlokt door een bepaald gedrag te stellen
Rechtstreekse cryptische partnerkeuze	Wanneer een vrouwtje gedragsmatig/fysiologisch discrimineert in het sperma van verschillende mannetjes

Conventionele/ darwiniaanse rollenpatronen	Man: competitief en agressief Vrouw: kieskeurig Ook verschil in ouderlijke investering
Ouderzorg in strikte zin	Direct contact tussenouders en jongen
Ouderzorg in brede zin	Indirect contact door vb bouwen van nesten
Operationele geslachtsratio	Ratio tussen seksueel beschikbare mannetjes en vrouwtjes
Paarsysteem	Manier waarop individuen zich groeperen met betrekking op paring
Monogamie	Elk van beide geslachten heeft maar 1 partner gedurende specifieke periode/ hele leven
Polygynie	Vrouw heeft maar 1 partner gedurende specifieke periode/hele leven en man heeft meer dan 1 partner
Polyandrie	Man heeft maar 1 partner gedurende specifieke periode/hele leven en vrouw heeft meer dan 1 partner
Polygamie	Beide hebben meer dan 1 partner, beide gelijk paarsucces
Polygynandrie	Beide hebben meer dan 1 partner, maar mannelijk paarsucces is variabelere dan die van de vrouw
Polyandrogynie	Beide hebben meer dan 1 partner, maar vrouwelijk paarsucces is variabelere dan die van de man
Seksueel conflict	Conflict tussen sexes over reproductieve beslissingen
Culturele evolutie	Kennis wordt van generatie op generatie doorgegeven en geaccumuleerd
EEA	Environment of evolutionary adaptness
WHR	Waist-hip-ratio, taille-heup verhouding
Vooringenomenheid voor toewijdingsscepticisme	Wanneer signalen van toewijding gemakkelijk te vervalsen zijn tred er achterdocht en twijfel op bij de vrouw waardoor ze mannen die enkel casual seks willen kunnen ontmaskeren
Prosimianen	Nachtdieren, halfapen
Anthropoïden	Dagdieren, apen, mensapen en mensen
Placentotrofie	Na partus de placenta opeten
Appetijtfase	Libido, motivatie
Consumatiefase	Potentie, performantie
Perfection of structure	Adaptatieproces in de tijd verklaard
Intraseksuele selectie	Soortgenoten van hetzelfde geslacht die de selectiedruk voor bepaalde kenmerken vormen (fysiologisch, gedragsmatig, morfologisch)
Zaadcelpolymorfisme	Alternatieve zaadcelvormen
Foerageren	Op zoek zijn naar voedsel, voederen bevoorraden, verschaffen
Kieskeurig geslacht	Selectiviteit bepaalt door asymmetrie in investering door anisogamie
TACIT-kennis	Gedrag dat genetisch gebaseerd is en onbewust wordt doorgegeven via genen Voorkeuren zijn ontstaan en worden doorgegeven
Duale paarstrategie	Simultaan twee paarstrategieën hanteren
Rheotaxie	Beweging tegen de stroom in
Pseudogen	Gen dat niet tot expressie wordt gebracht